

PETŐFI-MUZEUM.

MEGJELENIK MINDEN KÉT HÓNAPBAN.

SZERKESZTIK:

DR. CSERNÁTONI GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

IV. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT.

NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSEINÉL.

1891.

14 956

106452

A NEGYEDIK ÉVFOLYAM TARTALMA.

1-ső füzet. 1. Szemere Pál és Petőfi. (Első közlemény.) **Ferenczi Zoltán.** — 2. Költemény Petőfíhez. (XX. Petőfi emlékezete.) Közli: **Csernátoni Gyula.** — 3. A 12 pont az országgyűlés előtt. **Ferenczi Zoltán** — 4. Thalás Bernard Petőfiről. **Csernátoni Gyula.** — 5. Petőfi a márcziusi napokban. **Ferenczi Zoltán.** — 6. Travestált parodiák Petőfi költeményei után. Közli: **Csernátoni Gyula.** — 7. Adatok Petőfi követjelöltségéhez V. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 8. Egykorú megjegyzések Petőfi műveiről 1848-ban. **Ferenczi Zoltán** — 9. A Petőfi által felolvasott proclamatio. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 10. Adatok Petőfi műveinek megjelenéséhez. (XI. közlemény.) Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 11. Vonatkozások Petőfíre. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 12. Vegyes — 13. Melléklet. — 14. Tudnivaló.

2-ik füzet. 1. Necrolog. **Csernátoni Gyula.** — 2. Szemere Pál és Petőfi. (Befejező közlemény.) **Ferenczi Zoltán** — 3. Költemények Petőfiről. (XX. Visszaemlékezés Petőfíre. Losonczy László. XXI. Petőfy és Csokonai. Pájer Antal.) Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 4. Petőfi „Rózsavölgyi halálára“ című költeményéhez. **Csernátoni Gyula.** — 5. Adatok Petőfi követjelöltségéhez VI. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 6. Adalékok Petőfi születési helyének kérdéséhez **Csernátoni Gyula.** — 7. Egykorú megjegyzések Petőfi műveiről 1848-ban. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 8. Petőfiné levele fiához és Petőfi 2 utolsó levele. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 9. Petőfi és a népiesség. **Csernátoni Gy.** — 10. Célzások és vonatkozások Petőfíre az 50-es évek lapjaiban. **Csernátoni Gyula.** — 11. Petőfi a márcziusi napokban. **Ferenczi Zoltán.** — 12. Petőfi-adomák. **Cs. Gy.** — 13. A Petőfi-irodalomhoz. **Cs. Gy.** — 14. Vonatkozások Petőfíre. **Ferenczi Zoltán.** — 15. Melléklet. — 16. Tudnivaló.

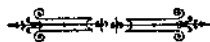
3-ik füzet. 1. Petőfi föllépte Vörösmarty ellen 1848-ban (Első közlemény.) **Ferenczi Zoltán** — 2. Petőfi „Egressy Gáborhoz“ című költeményéhez **Csernátoni Gyula.** — 3. „Szerelem és pipadál“ Császár Ferencz símitásában. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 4. Párhuzamok Petőfi és Arany között. **Csernátoni Gyula.** — 5. Petőfi az egyenlőségi társulatban. **Ferenczi Zoltán** — 6. Célzások és vonatkozások Petőfíre az 50-es évek lapjaiban. **Csernátoni Gyula** — 7. Adatok Petőfi követjelöltségéhez. VIII—XI. Közli: **Ferenczi Zoltán** — 8. Vonatkozások Petőfíre a „Charivari“-ban. **Csernátoni Gyula** — 9. Petőfi művei a folyóiratokban 1842—49. (Első közlemény.) **Ferenczi Zoltán.** — 10. Gyulai Pál kiegészítő adata a „Helység kalapácsa“ megjelenéséhez. **Csernátoni Gyula.** — 11. Bibliographica. (Második közlemény.) **Ferenczi Zoltán.** — 12. A Petőfi-irodalomhoz. **Csernátoni Gyula.** — 13. A kortársak bírálatai Petőfi műveiről **Ferenczi Zoltán.** — 6. Vonatkozások Petőfíre. **Ferenczi Zoltán.** — 15. Hírek.

4-ik füzet. 1. Petőfi föllépte Vörösmarty ellen 1848-ban. (Második közlemény.) **Ferenczi Zoltán.** — 2. Petőfi „Egy telem Debreczenben“ című költeményéhez. **Csernátoni Gyula.** — 3. Petőfi „Vörösmartyhoz“ intézett költeménye. **Ferenczi Zoltán.** — 4. Adatok Petőfi követjelöltségéhez XII—XIII. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 5. Petőfi kineveztetése századosnak. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 6. Célzások és vonatkozások Petőfíre az 50-es évek lapjaiban. **Csernátoni Gyula.** — 7. Petőfi művei a folyóiratokban 1842—49. (Második közlemény.) **Ferenczi Zoltán.** — 8. Egykorú

megjegyzések Petőfi műveiről 1848-ban. **Ferenczi Zoltán.** — 9. Petőfi műveinek újabb kiadásai. **Ferenczi Zoltán** — 10. A kortársak bírálatai Petőfi műveiről (Befejező közlemény) **Ferenczi Zoltán.** — 11. Vonatkozások Petőfőre. **Ferenczi Zoltán.** — 12. Hírek.

5-ik füzet. 1. Petőfi föllépte Vörösmarty ellen 1848-ban. (Befejező közlemény.) **Ferenczi Zoltán.** — 2. Költemények Petőfőhez XXII—XXIII. Közli: **Cs. Gy.** — 3. Adatok Petőfi követjelöltségéhez. XIV.—XV. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 4. Petőfi „Egy telem Debreczenben” című költeményéhez. **Csernátóni Gyula.** — 5. Petőfi művei a folyóiratokban 1842—1849. (Harmadik közlemény.) **Ferenczi Zoltán.** — 6. Egykorú megjegyzések Petőfi műveiről 1848-ban. **Ferenczi Zoltán.** — 7. Célzások és vonatkozások Petőfőre az 50-es évek lapjaiban. **Csernátóni Gyula.** — 8. Petőfi az egyetemen. **Ferenczi Zoltán.** — 9. A kortársak bírálatai Petőfi műveiről 1848-ban. XV. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 10. Repertorium a Petőfi-literatúrához. **Ferenczi Zoltán.** — 11. Hírek. — 12. Melléklet.

6-ik füzet. 1. Adatok Petőfi „Hallod-e szív, szívem!” című költeményéhez. **Ferenczi Zoltán.** — 2. Petőfi költeményei egykorú német fordításokban. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 3. Egykorú megjegyzések Petőfi műveiről 1848-ban. **Ferenczi Zoltán.** — 4. Célzások és vonatkozások Petőfőre az 50-es évek lapjaiban. **Csernátóni Gyula.** — 5. Petőfi művei a folyóiratokban. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 6. Petőfi mint tanuló Kecskeméten 1828—30. **Ferenczi Zoltán** — 7. Hivatalos adatok Petőfi katonáskodásáról. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 8. Petőfi az iskolákban az 1890—91. tanév folyamán. **Csernátóni Gyula.** — 9. Adatok Petőfi műveinek megjelenéséhez. **Ferenczi Zoltán.** — 10. A kortársak bírálatai Petőfi műveiről. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 11. Petőfi „Czakó temetésén” című költeményéhez. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 12. Repertorium a Petőfi-literatúrához. **Ferenczi Zoltán.** — 13. Vonatkozások Petőfőre. Közli: **Ferenczi Zoltán.** — 14. Hírek. — Tudnivaló.

PETŐFI-MUZEUM.

SZERKESZTIK:

DR. CSERNÁTONI GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik minden két hónapban. Előfizetési ára egy évre 2 frt 50 kr. Egy-egy füzet ára 50 kr.

Január—Február.

Kéziratok a szerkesztésnek czímzendők.
Kolozsvár,
Bel-Farkasutca 13. sz.

Szemere Pál és Petőfi.

(Első közlemény.)

I:

Folyóiratunkban volt már többször szó róla, hogy Szemere Pál miként méltányolta Petőfit s a nagy különbség mellett is barátságába fogadta őt. Mindezt elmondtuk röviden a »Petőfi és Szemere Pál« cz. cikkünkben¹, ugyanott közöltük a Petőfihez írt egyetlen levelét is és kiadtuk »Erdei lak. Dalverseny és Petőfi« című dicsőítő tankölteményét is², fájdalom, azonban több hibával, melyek az ott idézett eredeti kiadványban is megvoltak. Most a Szvorényi József-féle, bárha szintén nem teljes I—III kötetű kiadás alapján³, világosabban áll előttünk, hogy Szemerének minő fölfogása volt Petőfi költéséről s ezt kifejteni e sorok főadata. E szempontból legkivált a fenti kiadás II. kötetét kell tanulmányunk tárgyává tennünk, mely

széptani fejtegetéseket, prózai ve-
gyes dolgozatokat tartalmaz. Ezek
közt »Dalverseny és magyarázat«
cz. a. széptani összehasonlító fej-
tegetéseket ad Szemere, még pe-
dig 86 magyar költő művéből tár-
gyaik szerint csoportosítva a köl-
teményeket, megfelelő címek alá.
Eljárása az, hogy az ily rokons-
tárgyú költeményeket, mint ver-
senyműveket, összeméri. Ő e mű-
vét 91 csoportra tervezte, de csak
22-t írt meg többé-kevésbé, néha
egy-egy csoportczím alatt, talán
mert összehasonlítható rokons-
tárgyú nem talált, csak egy-egy köl-
teményt tárgyalva. A többinek
aztán csak terve maradt fenn, me-
lyet a kiadás szintén ad a jegy-
zetek között. E fejtegetések kap-
csán (II. 1—156. l.) közli Szemere
Petőfiről, valamint más költőinkről
való nézeteit is, mert gyakran nem
marad csupán a tárgyalandó köl-
teménynél, általánosságokba megy
s aesthetikai képet ad. Egyéb meg-
jegyzései művei más helyein szór-
ványosak, de mi ezeket is figye-
lembe vesszük. Ilyen, általánosság-

¹ Pet.-muz 1888. 233 l.² U. ott 291. l.³ Szemeréi Szemere Pál munkái. Születése százados emléktünepe alkalmából szerk. Szvorényi József. A Kief.-társ. kiadv. Budapest. Franklin-társ. 1890. I—III.

ban is jellemző megjegyzéseket mond el Petőfiről is s ezek közt legkivalóbb és legrészletezőbb az, mit a *Remény* (VI.) cz. szakaszban mond el, melyben Petőfinek három költeményét taglalja, a *Drágavorvos úr* . . . *Szállnak reményeink* . . . *Szerelmem zúgó tenger* . . . címűeket. (II. 40—43. l.)

Ezek közül az első új alakja ellenére is nem »műbeli«, csak »puszta versbeli« élvezetet okoz, mond Szemere, viszont a költő csak »csupa verselő« a 2-dikban is, sem dalművész, sem dalköltő nem, — az ő hármasság fokozata szerint; mert ez nem dal, csak dalbavaló. »Nem kevés esetekben, mond, s ha jól emlékszem, az általa úgy nevezett »felhők« között némely verse olyan vadrózsa, mely nagyobbra inkább csipke-vadgyümmöcsnek, mint virágbimbónak idomában tűnik föl. Sőt imhol az eset, midőn versezete nem is vadvirág, hanem egy elhullajtott, eltépdesett, vadvirág levélke, néhány sorból álló hétköznapias hasonlat, verssekbe foglalva. Röviden nem költemény, csak annak anyaga (materiale).«¹

»A 3. sz. a. versenytárs ugyanaz, kit az 1. és 2-ik számban kénytelenek voltunk gáncscsal fogadni.

¹ Hasonló megjegyzést tesz, midőn a „Nagy legény baja“ cz. szakaszban (VIII.) Petőfinek *Úgy sírhatnék . . . és Nem sírok én . . .* cz. költeményeiről szól. (II. 51—52. l.) Ezekben Petőfi, mond Szemere, valamint minden vagy legtöbb dalában, a közélet nyelvén szól; de egyikben sem alkotott valamit, hanem csak elkészületlen, hiányos épületecskét rögtönzött és hevenyészett s tehát egyikben sem dalművész, csak dalköltő, bárha ő, mint »tagadhatatlanul legelső dalköltésünk«, ezekben is lyrai oroszláncormót mutat, ha nem lép is fel bennök »teljes személyében és

Máskor e költész csaknem azon időben és térben, sőt dalban, most sötét és világos, mindjárt szilaj és szelid, majd haragos és szende, nem sokára mint elkérgesült és síma, ismét keserű és édes, valamint később magasztos és alacsony, újra mint ünnepélyes és köznapi, s talán leggyakrabban, legszokottabban, mint komoly és játszi változatoskodik előttünk. Fogalom, eszme és gondolat sohasem egyik mint másik és harmadik, sohasem egy és megoszolhatatlan; hanem mindenik kettős, ikerszerű s csaknem egyszerre rokon és ellentárs egymással. Világosabban szólva: egyik sem puszta, hanem annak az észnek szüleménye, mit Horác *istenibbnek* (mens divinior) nevez. Legrövidebben, de talán legvilágosabban adunk magyarázatot így szólván: minden egy-egy nyilatkozata az élethűség, ábrátlan nyelv, testiességéből kibontakozott szellem-zenévé ihlemült egy-egy lyrai érzelem.

E költész egyetlenegy a maga nemében. Rokon- és ellenszenve megfoghatlanok. Bálványozza az alföldet; csaknem megvetve a rengetegeket. Mindkettőről énekelvén, amarról, bár többször hozza szóba, eléggé melegen emlékszik ugyan, de a Kárpátok alatt ezeket mint lyrai nemtő zengi el. Szereti a hont és a hazát, mert hiszen még a poharak mellett is dicsőíti; és mégis e két imádottjának védői iránt inkább idegen mint rokonszerű hajlamot tanusít. Szereti Is-

állatjában“. Ugyanezt mondja, midőn az „Emlékezet“ cz. szakaszban (VIII.) Petőfinek *Emlékezet . . .* cz. költeményéről így ír (II. 98.):
A görbhøy nem béles, nem lepény a málé;
E verstégla sem vár, csak materialé.

tent; igen sok esetben forró há-
lával foházkodik föl hozzá, és
mégis azzal, mi az örök minden-
hatóé, úgymint a nemes és ma-
gasztos erkölcsösel, nem jobbot
szorít, hanem némelykor vele bajt
is vív. A türelem egyik legneme-
sebb erényünk; és ezt nem csak
gúnyolja, de még szidalmazza is.
Tudván, hogy egyedül a türöké
a remények országa, egyszersmind
tudnunk lehet azt is, minő benső-
séggel járuland ahhoz, kit nap-
jainkban s talán azelőtt is mindig
kaczérnak csufoltak, mert szaka-
datlanul kecsgetet és biztat; de
ritkán teljesíti, miket ígér. Legyen
bármely indulattal a *remény* irá-
nyában, annyit legalább követel-
hetünk tőle, hogy a remény nevé-
vel kezdje meg versezetét s azzal
rekeszse be, mit a dalkezdetben
legelőször említ. Nem különben
követelhetjük azt is, hogy vala-
mint máskor és csaknem minden-
ütt, úgy jelenleg is lyrai léptek és
fokozatok szerint teljesítse kötele-
ségét, s miután már két ízben,
ugymint az I. és 2. szám alatt
vétkezett a 'remény' ellen, végre
most a harmadik alkalommal tel-
jesen hozza helyre hibáját.

És ugyan ki bátorkodnék — nem
állítani, de csak távolról is sejdí-
teni, hogy előbbi két kísérletét a
mostaninál fogva teljes mértékben
multa felül. «

II.

Az előbbieket egyszersmind meg-
magyarázzák Szemere egyik aest-
hetikai alapelvét, mely szerint a
valódi művészet az, melyben a mű-
alkotás főbb, mint az anyag. E
szempontból itéli el legkivált Pet-
őfi »Felhői«-t. E nézetét számta-
lanszor ismételve mondja el. Az

Erdei lakról szólván, azt mondja,
hogy Árgyérust oktatóván a vas-
orrú-babák, arra tanították, hogy
»materiam opus superabat.« Ez a
forma azonban nem külső, hanem
»az alkotó szellem szent méhében
terem« s ugyanott azért dicsőíti
Petőfit, mert nála mindig a forma
(a kidolgozás, az idom) volt a fő-
dolog. Ugyanezt prózában is rész-
letesen megmagyarázza a 32. la-
pon s alább meg annak tulajdo-
nitja a 40-es évek divatlapjainak
értetlenségét Petőfivel szemben,
mert nem gyanították s nem is
gyaníthatták, hogy az *idom min-
den*, az anyag pedig *fél-semmi*. Ez
azonban még nem azt teszi, hogy
az anyag teljesen lenézendő volna.
Erre nézve világosan nyilatkozik
a következő sorokban:

A te kebelednek, mely gazdag egy bánya,
Mindenütt csak nemes érce és ásványa.
Legritkább ezek közt a dalidom s anyag,
Egymás irányában egyik fél sem hanyag,
Amaz, elmondhatni, több, mert lelkiesebb;
Ez viszont kevesebb, mivel testiesebb.
Az elsőbn a múdal lelke és szelleme;
Az utóbb társának teste és teteme.
S e kettő egymástól elválaszthatatlan,
Ilyen elszakadás, eset, mely hallatlan.
Te anyagot hozsz fel akkor is és formát,
Midőn orrunk alá reszelsz néha tormát. «

A másik alapelve meg az, hogy
az érzeményben, tehát a lyrai (költői)
érzelemben két társ-elleniker, társ-
ellenpár van, t. i. az édes és ke-
serű hangulatnak vegyülése, s bár-
ha nem egyenlő mértékben is, de
legalább árnyéklat gyanánt meg
kell jelennie mindkettőnek. Ez is
egyik fő tulajdona Petőfi költésé-
nek. Legvilágosabban a „*Kazinczy
Ferencz*“ cz. szakaszban (VII.) így
fejezi ezt ki: »Minden érzemény-

1 II. 31. I. v. ö. 32—35. l. Lásd még
Pet.-muz. 1888. 287—90. l.

nek az a legfőbb megismertető jelensége, hogy soha nem rideg, hanem mindig páros, mindig iker-szerű; játszi érzeménynek a komoly, édesnek a keser, szelidnek a szilaj, reményteljesnek a kéte-lyes verseny-, sőt olykor-olykor ellenpárja. Hanem épen ezek teszik együtt, hogy a költész munkájának sem tartja, ha a rideg, pusztá gondolattal nem cselekszik többet, mint versekbe foglalja azokat.¹

A hangulatnak e vegyítését több helyt kiemeli Petőfinél, így az *Érdei lakról* szóló tandithyrambjában is.² Megjegyi a „*Vadovirág*“ cz. szakaszban is (XII.) a „*Mit ugattok, mit haraptok...*“ cz. költeményről szólván, és u. itt kiemeli a lyrai érzelmek szökelléseit, meg azt, hogy a 4-dik versszakban az érzelemzivatart »sokkal szelidebb és nemesebb, sőt mondhatni játszi érzelemmel váltja föl.« Ugyane vegyes hangulatot emeli ki a „*Juhász tusá*“-ban (XIV.) a „*Megy a juhász számaron....*“ cz. néprománczról szólván, hogy a befejezésben »minden halálozás környezete mellett is jóízűen és édesen mosolyodunk el,« úgy hogy igen nehéz az íté-
nek elhatározni, hogy e mű komoly vagy játszi-e? Hasonlóan különböző és sok tekintetben ellentétes hangulatok összeolvadását említi föl a „*Dithyramb-féle*“ szakaszban (XX.) „*Miljom átok! bort a billikomba....*“, viszont a „*Töredék*“-ben a *Dalaim* cz. költeményekről szólván. Az előbbi költeményt három részre osztja: az I

—3, 4 és 5—6 versszakra, melyek közül a második rész szelidebb érzelmet fejez ki az elsónél, a harmadik pedig magasztos lyrai fokra emelkedik, váratlan meglepetés ragadja el az olvasót, bárha e lyrai változás a maga rendében és sorában történt. Először a nemeskeblű barátról szól, majd egy szökelléssel mennybe ragadtatik s a másikkal mindjárt pokolba, körülkarolja a mindenséget. Az egészen merengés-mámor ömlik el s azt hiszi Szemere róla, hogy bármely jövő ítésettán előtt is örökbecsű mű. »Bizvást bátorkodhatunk mondani, így végzi, hogy e rövid és kicsiny dal nagyobb beccsel bír, mint sok igen nagy, s talán több kötetet elfoglaló versenydolgozványaink.«¹ A *Dalaim*-ről szólván, meg azt mondja ugyane változó érzelmekre vonatkozólván, hogy a költő »emelkedik, ha szükséges; lejjebb száll, ha úgy kívánja a dolog; sőt — a mint az előttünk álló versben mondja — valahányszor így vagy amúgy cselekedni kedve tartja.«² Ő e költeményt két részre osztja szerkezete szerint, az 1—4 és 5—6 versszakra; amaz mintegy protasis, emez apodosis. Az első két versszakhoz képest a 3—4-dikben leereszkedés s ez által nyilatkozó fokozat van; e két versszak játszi, »csaknem oly kegyeletszerű jelentésben vévén a szót, mint a hogyan az örök mindenható felől ekképen nyilatkozni nem tartjuk bűnnek: *Ludit in humanis divina potentia rebus.*« »A.... befejezés pedig egyrészről Csokonai azon nyilatkozatára emlékeztet bennünket, hogy midőn

¹) II. 49. I. V. ö. 31. és 33. I. Lásd még Pet.-muz. 1888. 287—290. I.

²) L. művei II. 31. I. és Pet.-muz. 1888. 291—293. I.

¹) II. 110—112. I.

²) U. ott 119. I.

játszik is, alkot és teremt; más-résről pedig ily szókra fakadni kényszerít: dalművésziünk, midőn játszik is, komoly és meleg, dicső és szent érzelemben áradoz. Költeményeiben minden, vagy legalább

a legtöbb tett Berzsényi e versét alkalmaztathatja magára:

Emmi! nekem sem fedi szívemet jég!
Láng az éneklő, heve forr dalában,
Ömlődő hőség, magasabb csapongás
Önti ki lelkét!

II. 120—121. l.

Ferenczi Zoltán.

Költemények Petőfőhöz.

XX.

Petőfő emlékezte.

Thaly Kálmán.*

Mit beszél az emlékezet
A nagy költő sírja felett?
Minő virág diszlik rajta?...
S a szomorúfűz kihajta?
Azt se tudjuk sírod hol van —
Tán nem is az édes honban?!
Eltemetett a fák hulló levele.
Elénekelte daltársad: a fűlmile;
Még sirattak a bánatos fellegek —
Az őszi szél örökölte szellemed...
Tán azóta tud oly búsan dallani:
Mint lantodnak bűvös-bájos húrjai.
Ábrándod kódéből lett a délibáb,
Mely az alföld sik határait lengi át.
Ott terfúlnak el a „csárda romjai“
S a Tiszának, a Dunának árjai...
Fut a csikós szélvészrópfitű paripán —
Alkonyatra át is usztat a Tiszán. —
Messze távol vadvirágos hércz felett
„Salgó“ ormán fekete, gyász-föllegek...
Sújt a villám, dörg az égi háboru,

* „Budapesti Vízhang“ 1855. 376. lap.

Az egész táj képe olyan szomorú...
De végre a zúgó vihar kifárad,
Föllegei tova-tűnnek, elszállnak;
S a merengő csillagos ég tün el —
Néz a hold a csillogó hegyek felé,
Nézi ott a tölgykoszorús hércz alatt:
„János vitéz“ „Iluskával“ mint mulat...
Míg a lombon a szellők azt dalolják:
„Mit ér nekem az a fényes menyország?“
És a pásztor furulyája közbeszó,
Dalt zengve a hű leánya bájiról;
A csalogány is hallatja énekét — —
Minden úgy van, a miként te képzeléd!
Minden úgy van, csak a te lantod pihen,
S húrjain nem zeng az ének... istenem!
Hallgat a dal, és a szív majd megreped:
Sírba szállott a költészet te veled!!

Mit beszél az emlékezet
A nagy költő sírja felett?
Minő virág diszlik rajta?...
S a szomorú fűz kihajta?
Azt se tudjuk, sírod hol van:
Tán nem is az édes honban?!

Közli: Csernátóni Gy.

A 12 pont az országgyűlés előtt.

Folyóiratunk előbbi évfolyamában (1890 4—6. szám) részletesen előadtuk a márcz. 15-diki mozgalmak történetét 1848-ban s elé a 12 pont eredetét is. Ugyanott elmondtuk azt is, hogy e 12 pontot egy küldöttség

vitte fel Pozsonyba az országgyűléshez s meg volt bízva, hogy fölvigye Bécsbe is, a királyhoz. Magát a peticionális iratot a pesti központi választmány márcz. 17-diki ülésén olvasták fel s ezért ezt a keletet írták

alája. ¹ A küldöttség, melynek elnöke Kálóczy Károly vár. tanácsos, szóno-ka pedig Hajnik Pál volt és vitte az egyetem petícióját is, roppant néptömeg jelenlétében 18-án reggel fél 8-kor indult Pozsonyba. Megérkezvén 19-ére a küldöttség, tisztelt Kossuth Lajosnál, ki aztán kieszközölte, hogy d. e. 12 órakor fogadja őket az országgyűlés. Ugyane d. e. tisztelegtek a nádornál is, ki erre nézve külön kifejezte óhaját. Ez alkalommal a nádor azt mondván, hogy az előzmények után a Bécsbe mentel fölösleges, e tervtől elállottak.

Az országgyűlés 12 órakor valóban fogadta a küldöttséget, de nem országos, hanem kerületi ülésben. A fogadtatást a Nemzeti Ujság külön mellékletén így írja le²:

»Kossuth Lajos indítványa következtében Buda-Pest városok lakosai, úgy szinte az egyetem küldöttségének elfogadtatása déli 12 órára határozatván, a küldöttség az ugyan akkor megnyitott kerületi ülés színe eleibe bocsátatott, melynek szóno-ka *Hajnik Pál* következőleg üdvözölte e t. kk. és RRket:

„Fölséges haza! Magyarország szívének, a minden érdekekben testvéreileg egybe forrott buda-pesti számos lakosságnak bizodalma részesite bennünket azon magas szerencsében: hogy a fölséges haza előtt az ő küldötteik gyanánt megjelenhessünk. A fölséges haza előtt tudva lesznek a Budapestön legközelebb kifejlett nagyszerű események. Nagyszerűek azon eseményeknek eredményei is, mert a kifejlett mozgalmak forrongásának közepette a rend, közbátorság, a törvényhatóságok tekintélye, és azoknak rendes működése egy pillanatig sem zavartatott meg. (Éljenzés.) Fölséges

¹ L. az egész szöveget: Birányi. Pesti forrad. 47—49. l. ² L. 1848. 663. sz. mart. 21.

uralkodó királyunk, és általában az uralkodó család iránti hűség és bizalom pedig minden felé hangosan nyilatkozott. — Kiküldetésünk célja: hogy az egybe forrott összes lakosság által folyó évi martius 15. napján egyértelemmel elfogadott petíciót a fölséges hazának benyujtsuk. Midőn azt, mint hazánk jövődő boldogságának és fölvirágzásának egyedüli zálogát a fölséges hazának ezennel hódoló tiszteletünk jelentése mellett tiszteletteljesen bemutatni szerencsénk volna, ugyan ahhoz még egy az egyetemi tanuló ifjuság által készített, s az egyetemi tanárok aláírásai által is ezeknek sajátukká tett kívánatot bátor vagyok csatolni, melly az eddigelé elhanyagolt tanulási és tanítási tárgyakra vonatkozik. Ezen ifjuság az, melly a martius 15-kén kifejlett mozgalmak közepette dicső elszánt-sággal és önfeláldozással — kezett fogva a lakossággal — oda működött, és működni fog mindaddig, míg a rend helyre állitva nem lesz, hogy a rend, közbátorság, és törvényhatóságok tekintélye meg ne zavartassék, és a féltelenségek ellen biztositassék. Csak az ő megfeszített erejének köszönhetjük, hogy a szabadság diadalnapja a vérengzés szinpadává nem változott. Midőn tehát a buda-pesti összes lakosság petícióját az egyetemi ifjuság kívánataival együtt a fölséges hazának ezennel benyujtani szerencsém van, (Mind a két petíciót *gróf Széchenyi István* kerületi elnök kezeibe leteszi,) egyszersmind küldőim nevében azon magas megtiszteltetést, miszerint a tek. RR. minket testületileg elfogadni kegyesek voltak, alázatosan köszönve, magunkat és küldőinket magas kegyelmükbe ajánljuk. (Éljenzés!). — *Gróf Széchenyi István kerületi elnök* fölszólítja a rendeket, hogy az iránt, miképen akarnak e petíciókra

nézve rendelkezni, nyilatkozni méltóztassanak.

Erre *Kossuth Lajos* Pestmegye követe emelt szót, következőleg:

A körülmények fontosságánál fogva a haza szívére Buda-Pestre nézve két körülményt kell megemlítenem. Egyik az: miszerint a testvér fővárosilakosság hazafiai hangulata egyike legyen azon biztosítékoknak, hogy a haza alkotmányának átalakulása a közjó, közsabadság és közdícsőség érdekében valósággal mind azokra nézve, mellyek e tekintetben a jelen országgyűlés missziójához tartoznak, végrehajtva, és pedig szerencsésen végrehajtva legyen. — A második pedig az, hogy midőn azon hazafiai hangulattól vezéreltetve, és lelkesítve a törvényhozó test, és a nemzet kívánatainak előmozdításában a főváros, azon készséggel, mellyel nekünk segédkezet nyújt, nyujtson segédkezet elsöben is azon rendnek föntartására, melly a szabadság kívánatára támaszkodik; melly rend nélkül a munka szerencsés végbevitele bizonytalan; melly rend lehet egyszersmind megszerzője a nemzet számára azon dicsőségnek, hogy a mit más nemzetek polgárvér özőnével szerezhettek csak meg, nálunk a békés átalakulás, és a kasták privilegiumainak a nemzet és nép szabadságába átovasztása polgári vér ontása nélkül történhetik. E magasztos hivatást látom Buda-Pest lakosaiban öszpontosítva. Mindazáltal annyit megjegyezni el nem mulaszthatok: miszerint tökéletes reményem, hitem, és bizodalمام az: hogy azon főhely, a melly megyei hatóságának követi székemet köszönhetem, azon város, mellynek polgársága akkor, midőn megyém parancsára követnek jöttem, a bizodalom szavával üdvözlött engemet, tökéletesen méltányolni fogja

azon meggyőződésnek kimondását: miszerint én Buda-Pest város lakosságát e hazában kimondhatatlan nyomatékossnak, s Buda-Pestet az ország szívének tartom, de urának soha tartani nem fogom. E nemzetnek szabadsága van, s minden tagja szabad akar lenni, és e szót „nemzet“ valamint semmi kasta, ugy semmi város magának nem arrogálhatja; a 15 millió magyar teszi egészben a hazát és nemzetet. A mozgalmak közepette tehát midőn örömmel érttettem részemről, hogy Buda-Pest városoknak érdemes lakossága osztozott azon érzetben, mellyel mi is lelkesítettünk, midőn a fejedelem trónja előtt fölszólaltunk, t. i. a királyi szék iránti hűség érzetében, ugy reményilem, osztozik annak érzetében is, hogy csak a nemzet az, a kit illet a nemzet sorsának eldöntése; és hogy osztozik abban is, hogy ez a nemzet jogainak, hivatásának s rendeltetésének érzetében olly erős, miszerint mindenkit, kinek ollyas gondolat jutna eszébe, letiporni tudna. Ezt kötelességemnek láttam megjegyezni. — Mi a petítiót illeti: mert a rendkívüli körülményeknél fogva rendkívüli fontosságot tulajdonítok annak, hogy Buda-Pest lakossága kölcsönös hazafiai szeretettől lelkesítette a törvényhozás elébe azon bizodalommal járult, mellyhez a megnyugvás és remény kötve van, meggyőződve arról, hogy a törvényhozás fölfogván a maga hivatását, meg fogja tenni mind azt, mit a nemzet boldogságára és szabadságára nézve szükségesnek érez, az volna alázatos indítványom: hogy a t. RR. a szokott közönséges pillanatokban alkotott formáktól méltóztassanak annyiban eltérni, hogy a részünkről tisztelettel, szeretettel és bizodalommal fogadott küldöttség jelenlétében ol-

vastassék föl a petito, és az egyeteml ifjuság kérelemlevele, hogy így épen a fölolvás által a küldöttség meggyőződhessek arról, hogy Istennek hála a törvényhozó test eddigi munkálataiban olly szerencsés volt találkozni a nemzet ohajtásával, miképen a buda-pesti lakosságnak ohajtásaival is. Isten adja, hogy minden lépésünk olyan legyen, hogy találkozzék a nemzet kívánságaival. — A dolog tárgyalására nézve azon vélekedésben vagyok, minthogy perczek fontosak, s határozatunk az, hogy az országgyűlés a nemzet sorsának intézésére csak azon perczig érzi magát hivatva, a melyben előálland a képviseleti rendszer alapján összehívandó országgyűlés, melly Pestről gyakorolja hatalmát, és ennek eszközlésében missionk percei fontosak, sokat kell kevés órák, pár nap alatt tenni, a tárgyalás siettethetik az által, hogy fölolvastatás után a petito adassék ki a választmánynak, melly ha ollyat látna benne, mit tüstént formulázni lehet, azt törvénybeigatás végett terjessze a RR. elébe, s a mennyiben a kérelmet formulázni nem lehet, mondaná ki vélekedését. Ez véleményem a dolog tárgyalására nézve.

A kérelmek fölolvastatása után *Kossuth Lajos* imigy folytatá:

Egy pár szót lesz még szerencsém szólani. Valóban, ha valaha, most ohajtottam volna, hogy isten adja meg e perczben azon hangot (*szólv nagyon elrekedt volt,*) miszerint lelkem örömeinek megfelelő szóval és hanggal fejezhessem ki a t. rendek előtt a mostan vett hirre benső, szívbéli örömet. Azon szó, melly közértelemmel a magyar országgyűlés által kimondatott, hogy t. i. a trón mind addig biztosítva nincs, míg az összes monarchiának alkotmány nem

adatik, s a királyt minden uralkodó viszonyaiban alkotmányos institutiók nem környezendik, hatalmas visszhangra talált a szomszédban, és ott is megadta a lökést arra, mi itten történt. Mi ezen lökés következtében a t. rendek bizodalmból fölmenvén Bécsbe, nem ok nélkül mondtuk a szabadságban testvéreinknek ausztriai barátinknak azt: hogy visszük haza a magyar felelős ministeriumot, mint biztosítékát annak, hogy nekik is rövid nap alatt meg fog adatni. És ime t. rendek *Ausztriának felelős ministeriuma már van* (örömköltörések) — már most a fölolvastott petitora tisztelt barátink s atyánkfiai a budapesti küldöttség, és a t. rendek annak fölolvastásából méltóztatnak meggyőződni az iránt: miszerint a fölolvastás tanujele lesz annak, hogy azon irányban vitte az országgyűlés munkálódását, mint azt a nemzetnek általánosan, és különösen Buda-Pest lakosságának ohajtása igényli. Legtöbb a petitionak pontjai közül részint valósággal el van határozva, részint a részletes munkák tekintében intézkedések tétettek, s legtöbb a pontok közül azon teendők közt foglaltatik, mit a tek. RR. ez országgyűlésen elvégezni határoztak. Csak kettő van, mit megjegyezni kívánok, mielőtt a petitionalis választmány véleményét beadná, mit ha ma estére nem teljesithetne, legalább holnap reggel történhetik meg. Egyik az: hogy Pest városa közönsége kimondhatatlan ohajtással várja, hogy az országgyűlés innen a határszélről az ország szívébe tétessék által. Ez a nemzetnek közohajtása volt, és évek óta keblünk legforróbb vágyai közt ápoltuk. De azt gondolom, miután a két tábla egyetértőleg elhatározta, hogy a jelen fontos perczek között, midőn a nemzet sorsa fölött hossza-

sabban intézkedni, részletesebb munkába bocsátkozni, a partialis reformokra kiterjeszkedni senki más missioval nem birhat, csak azok, kiket nem egyes osztályok, hanem az egész nemzet fog képviselőül küldeni; ezt az országgyűlés kimondván, kimondotta azt is, hogy ezen országgyűlés létele csak néhány napig tarthat, a meddig t. i. azt megteszi, mi a szabadságnak és vele párosult rendnek tekintetében a jövő országgyűlésnek Pesten leendő összeüléseig okvetetlen megkivántatik; és megkivántatik arra: hogy a magyar ministerium törvény általi hatáskörrel legyen fölruházva, s a képviseleti országgyűlés Pestre összejöhessen. Csak addig tarthat ezen országgyűlés élete. És a legközelebbi napok bizonyítják, hogy a tekintetes Rendek érzik e dolognak fontosságát, mert reggeltől estig tartatnak ülések, és ha valami elkészül, nyomban el is intéztetik. Ez kevés ideig tarthat csak, s reményilem Pest városa közönsége által fogja látni, hogy hasznosabb az országgyűlésnek e kevés időt arra fordítani, hogy bevégezze munkáját itten; mert mig elmennék Pestre, addig az országgyűlést itt bevégezhetjük. Ez által azon örömet készítjük Pest városának, hogy keblében fogja látni a nemzet képviselőit. Minthogy ez ohajtást sok oldalról halljuk, nem volt szükségtelen ezt kinyilatkoztatni. — Mi a petitionak egyéb tartalmát illeti, én tek. RR. azt is szükségesnek tartom kijelenteni, hogy a miket előre bocsátani szerencsém volt, miszerint missionk kevés órákra van szorítva, nem gondolom, hogy valamelly részletesebb munkáknak kidolgozására reá érhetnénk. Az pedig föltehető, hogy az országgyűlés minélhamarabb össze fog hivatni Pestre. Hogy a felelős kormány megállapíttassék, a szabadság

és rend addig is biztosíttassék, mig összejövend az új országgyűlés, intézkednünk kell, nagyobb munkálatba bajosan ereszkedhetünk. Ez az én regens ideám. A mi különösen az egyetem petitionját illeti: az első pont, hogy a magyar egyetem a bécsitől függetleníttessék, már megtörtént akkor, midőn felelős ministeriumot nyertünk. E tekintetben a bécsi egyetemnek több beleszólása nincs, csupán csak szeretet és barátság hangján; beavatkozásról szó sem lehet többé. Hanem ha szükségesnek tartják tek. RR. kimondani, hogy az egyetem a nevelési ügyministerium hatósága alá tartozik, ezt meg lehet tenni; de nem szükséges. A mi pedig a petitionak többi részeit illeti: lelkemből vannak írva a pontok, és régi ohajtásaimat tolmácsolják, de azoknak tárgyalására most rá nem érünk, s azért most csak azon teendők lenne, hogy a ministerium utasíttassék a közelebbi országgyűlésre beadandó törvényjavaslat elkészítésére. Ezen szempontból fogom föl a petitiót a nélkül, hogy a petitionalis választmányak véleményét elzárni akarnám. Ezt csupán megnyugtatásul, és kölcsönös bizodalom végett nem tartottam fölöslegesnek megemlíteni. —

Végezetül *gr. Széchenyi István* a tek RRnek Kossuth Lajos előadásában beleegyezését végzéskepen kijelentette, üdvözlőlvén ő is maga részéről a küldöttséget s ajánlván neki a barátságos szives egyetértést, és kézfogást.

Ezután a küldöttség éljenzések közt eltávozott.*

A küldöttség még márcz. 20-án is Pozsonyban maradt s mivel itt hallotta először, hogy Batthyány Lajos gr. már ki van nevezve miniszterelnöknek, e napon nála is tiszteltgett s mert híre hallatszék, hogy

a miniszterumba régi, népszerűtlen nevek is be fognak jutni és hogy nem lesz minden szakja meg (pénzügy, hadügy): kötelességöknek vélték küldőik nevében aggodalmaikat kifejezni. Batthyány azonban megnyugtatta őket, hogy elveit ismerik s ha a miniszterium csonkán állíttatnék föl, azonnal lemondana. Tisztelegtek a nádornál is ujólag, ki szintén biztosította őket, hogy a miniszteriumot teljesen függetlennek akarja, mert az őszinteség és bizalom a legjobb politika a jelen körülmények közt. Megígérte azt is, hogy nem sokára Pestre jön maga is.

A küldöttség márcz. 22-én a d. u. 3 órakor tartott ülésen számolt be küldetéséről, midőn épen az új sajtótörvényt tárgyalták a legnagyobb izgalmak közt. Bárha a Pesti Hírlap nem említi, de tudjuk, hogy Kossuth szavai ismételtetvén lényegökben, a lehető legrosszabb hatást keltették. Rosszúl esett már magában az, hogy

L. Pesti Hírlap. 1848 II. 7. szám.
241. I. márcz. 23.

nem országos, csak kerületi ülésben fogadtatott a küldöttség; de még inkább az; hogy Kossuth kicsinyelte, rosszalta a mozgalmat, sőt »eltiprásról« beszélt. Tagadhatatlan, hogy Kossuthnak a dolog lényegében igaz volt. Az országgyűlésnek nem szabad egyetlen város, illetve törvényhatóság vagy bármiféle külső befolyás hatása alatt működni s az ily működés csak végzetes lehet; de tény az is, hogy a bizalom ama nyilatkozata után, mely szerint a küldöttség Pozsonyban egyenesen hozzá fordult, talán nem épen neki, hanem az elnöknek, ki e napon Széchenyi I. volt, kellett volna e, ha egyáltalán kellett, e Max Isnard-féle tüzes szavakat elmondani. Akkor e szavakat nem tartották szabadelvűeknek s Pesten a Kossuth iránti tisztelet daczára vagy épen azért mindenki csodálkozott rajtok, Petőfi meg épen megharagudt; soha sem bocsátotta meg Kossuthnak őket s nem tartotta igazi demokratának. Később mindenki elfelejtette őket, csak Petőfi nem.

Ferencai Zoltán.

Thalés Bernard Petőfiről.

Az 1855-iki Magyar Sajtó (Szerk. Török János Bécsben) 63-ik számában a »Budapesti Ujdonságok« között a következő kis hír olvasható: »Legközelebb be lesz mutatva a mivel világnak lángelmű költőnk Petőfy (I) Sándor is remek költeményei által, melyekből rövid idő múlva egy válogatott gyűjtemény meg fog jelenni francia fordításban. A fordító Thalés Bernard, kivel irodalmunk külföldön ismeretése körül minden esetre sok el-

ismerésre érdemes hazánkfia Kertbeny ismerteté meg halhatatlan költő hazánkfia munkáit és szellemét, ő ösztönzé a fordításra azon magyar költészet kedvelő francziát, ki már több jeles költőnkhez irt üdvözlő költeményeket, melyek hasonlóképp nemsokára megjelennek Pesten.«

Erre ugyanezen lap 120-ik számának tárczája »Külföldi irodalom félhavi szemléje« czímmel az »Athenaeum français« nov. 3-iki füzete

nyomán hozza a Thalès Bernard cikkkét a magyar irodalomról, mely a Garay és a »száz magyar költő« Kertbeny-féle fordítását vevé alapúl.

A kis tanulmány megemlékezik a legtöbb régibb és újabb költőnk-ről. A Petőfire vonatkozó rész előbb a költő életét tárgyalja s azután méltatására térvén át, így hangzik:

»E rendkívüli ember több, mint háromezer különféle terjedelmű, s minden költői nemű lyrai, epos, vig, hőskölteményeket s jeles fordításokat is hagyott maga után; s ámbár alig ezer példányban nyomattak ki — az egész ország ismeri, mert a magyar nép primitív létére könyv nélkül szívében hordja a költeményeket.

»Petőfi befolyása az irodalomra tetemes volt. Magához híven — támpontját a népszerű irodalomban keresé, mely igen gazdag Magyarországon, s leginkább lyrai. Innen Petőfi műveinek bájló frissesége s varázsa — vele elfeledjük magunkat a délibábos rónán hallgatva a pásztor dalát! de soha sem oly megható, mint midőn kedveséhez fordul megénekelni szépségét, vagy megsiratni kora halálát. Mély érzékenységgel bírván, hangja elérzékenyíti a szívet, le sújtja s mégis hallani vágyod! Ezek az érzés azon fellengései, mikben a költészet legmagasabb ihletével bír, s már nem művészet, hanem egy sugallat, mely az embert az

elveszett éden élveire emlékezteti, s mégis keserű szánalmait mérsékli, szent reményeket költvén fel-lelkében.

»Egy alapos német bíráló, kinek *Petőfi* többi versei Kertbeny általi fordításban mutattattak bé, husz sort szentelt a fordítónak a nélkül, hogy Petőfiről vagy más magyar költőről egy szót is szólna. Mi szívesen felhívjuk e hanyagság helyrehozására; Petőfi tökéletes műveket is irt, méltókat a századok csodálata által megszentelt legjelesb költemények mellett is megállani. Bámulatos, hogy ily tehetőséget tanusita egy író 26-ik éve előtt! de ifjúságát nem kell védelműl felhozni művei mellett, azok magukért szollanak; s Németország van, mint szomszéd hivatva, a magyar költészetnek az európai körben kijelelni polczát. Mint a magyar írók, *Petőfi* is telve van nemzetiség-érzettel, a „haza“ egy magyarra nézve minden, s a kifáradhatlan lelkesedés, melyet e név költ, még az utánozó *Garay*nak is egyszerű nagyságot tudá kölcsönözni.

»Petőfi azok egyike, kit töredékek után nem lehet megíténi. Minden műveit be kellene mutatnunk, hogy az olvasó megérthesse a magyarok lelkesedését e kedvenc költőjök iránt. Ezúttal csak azt jegyezzük még meg, hogy Petőfi és Beranger közt nem hiányzik némi rokonság. Mint ez, ő is, a dal formáját fogadá el, mint az,

ő is folytonosan költ: *de nem tanítvány*; ő csupán élénk előszertettel viseltetett Beranger iránt, nem kell tehát csodálni, hogy a mi költőnk (B.) nagy népszerűséggel bír Magyarországon; költeményei magyarra fordítottak Petőfi... etc. által.*

A »Magyar Sajtó« tárczáirója

a következő megjegyzést fűzi a közleményhez: Nem tartjuk szükségesnek kijelölni, hol tévedett jó akaratu bírálónk, mint p. o. hogy *Vörösmarty* irányát egyoldalulag fogta föl..... stb — mind e mellett megvalljuk, hogy *avatottabban* még egy külföldi sem nyilatkozott irodalmunkról.

Csernátóni Gy.

Petőfi a márcziusi napokban.

Kiegészítő adatok.¹

I.

Nemzeti Újság. (1848. márcz. 23. 664. sz. 1048. l.):

Pestmegye 1848 márcz. 21-én tartott ülésében a következő határozatokat hozta: 1.) Az országosan elfogadott képviselet alapján a megyetermében a megyének minden lakosa tanácskozási, és szavazási joggal bír. 2.) A nemzeti őrségnek fölszólítás és szabad hozzá járulás útján az egész megyében azonnal föllállítása elrendeltetik. 3.) E nemzeti őrségnek alakítása s rendezése, nem különben törvényes rend és csend föntartására ügyeléssel Nyári Pál rendes elnökléte és Patay József, Klauzál Gábor alelnökléte alatt Ágoston József, Appel József, Bakos Ambrus, Balla Endre, Beniczky Ödön, Borsody Endre, Csengeri Antal, Csizmadia Mihály, Degré Alajos, Derra Konstantin, Egressy Sámuel, Ensel Sándor, b. Eötvös József, Farkas János, Fejes János, Fényes Elek, Grósz őrnagy, Gyurkovits Máté, Hajnik Pál, Hajós Sándor, Halász Boldizsár, Jankovics György, Jókay Mór, Ilkey Sándor, Irinyi Jó-

zsef, Kecse Péter, Kendelényi Károly, Kacsokovics Lajos, Kemény Zsigmond, b. Kolleda András, Kassalik András, Kis László, Nádosi István, Nagy Lajos, Podmaniczky Ármin, Pergel Ferencz, *Petőfi Sándor*, Rottenbiller Leopold, Tanárky Gedeon, Tóth Gáspár, Valero Antal, Valheim János, Vahot Imre, Vörösmarty Mihály, honpolgárok azon hozzáadással bizatnak meg, hogy mennyiben a körülmények a tagok szaporítását igényelnék, azt önmagok eszközölkék,* sat.

Petőfinek századosi rangja volt a nemzetőrségben s ez alapon történt későbbi kineveztetése is a honvéd hadsereghez, 1848 okt. 16-án.

II.

Petőfi egy pár felszólalását említett cikkünkben ismertettük. Itt röviden még egyszer visszatérve arra a húzavonára, melylyel a király a miniszteriumot csak a had- és pénzügy megcsonkításával akarta megerősíteni, — említett cikkünkben részletesen elmondtuk, hogy ez Pesten minő forrongást okozott s mekkora megnyugvást idézett elő a márcz. 30-diki

¹ I. ily czímű cikkünket a Pet.-muz. 1890. IV—VI. füzetében.

¹ Pet.-muz. 1890. 331. l. (VIII.)

kedvező leirat. E leiratot maga a nádor eszközölte ki és hozta le Pozsonyba, hová 30-án éjjeli 1 óra előtt pár perczel érkezett meg s bárha nem felelt is meg még mindig, kivált a hadügyben, a várakozásnak, Deák, Eötvös, Kossuth mégis rögtön kinyilatkoztatták még a gőzös kajútjében, hogy ez alapon belépnek a kormányba. E leiratot Perczel hozta le Pestre, hová márcz. 31-én éjjel érkezett meg s a várakozó sokaságnak fáklyavilágnál olvasták fel a muzeum terén. Másnap választmányi gyűlés tartott a megye termében, mely inkább népgyűlésnek volt mondható s most azon fordult meg a dolog, hogy e gyűlés elfogadja-e a leiratot, vagy sem. Felolvastatván ez újból, *Nyári Pál* elnök melegen ajánlá elfogadásra s a közönség nagy része mellette nyilatkozott. *Irányi Dániel* beszélt utána és pedig ellene, mire *Nyári* újra csillapítólag szólt s szavaira általános lett a helyeslés. Beszédében kivált a köztársasági eszme időszerűtlenségéről beszélt. Utána még *Irinyi József* és *Patay József* szólt ellene. »Végül, mond Bulyovszki Gyula, ki e gyűlést legrészletesebben írta le, Petőfi emelkedett föl a nép közül, — s tompa hangon ezeket mondá: *Láttam remegést, láttam sáppadt arcokat, nem szeretném továbbra is így látni nemzetemnek fiait, — azért most lekötve kardomat, elnyugtatom, de össze nem töröm!* — — 12 óraker, veti utána gúnyosan Bulyovszki, az elfogadtuk ammenével oszlottunk el, jobb is hogy másokra nyugasztók a felelősség terhét e nemzetért; mintha még gyöngye vállainkra nehezkedett volna az.«

Petőfi tehát már ott is csak kény-

Nemzeti Ujság. 1848. 1084. l. 671. sz. apr. 4.

szerűségéből nyugodt meg a leiratban s ennek, mint láttuk, naplójegyzeteiben is kifejezést adott. Ezzel kapcsolatban érdekes, hogy mit mond ehhez a Jelenkor (1848. 168. l. 41. sz. apr. 6.): »Apr. 1-jén a gyűlön-gések s csoportozások folytattak s addig is, míg az országgyűlés határozata ezen újabb leíratra tudatnék, ezen 2d. leíratnak a szabadságtéreni elégettetése határozottatott.«

A választmány d. e. 10 óraker összeülvén, *Nyári* előadására azonban e 2-dik leíratban, mint olyanban, melyre a felelős miniszterium basirozható, megnyugodott. Azonban az ülés után azonnal jelei mutatkoztak a nép elégedetlenségének s annak, hogy a helyeslő határozat nem egyszersmind a nép érzését fejezte ki. Ugyanis nagyon sokan vérvörös szalagot tűztek mellökre vagy ugyanily tollat fövegeikre, s »ez a szabadság csarnoka előtt az uri utcán olly versenyzést és tolongást okozott, mellynek utoljára is hatósági közbelépés által kellett elintéztetnie.«

»*Petőfi* Sándor hüvelybe rejté fegyverét, mert a fontolás győzött a lelkesedésen. — Igen! de a lelkesedést mellőzheti-e a fontolás, hogy kívánt célhoz érjen, ez mindig nagy kérdés marad. — Mi is baráti vagyunk a fontolásnak, de épen ezért perczeinkben nem akarunk annak diadalt a lelkesedés legyőzésével szerezni. Hadügyünkkel igen özvegyen állunk, pedig ez nemzeti életünkben az, mi embertestben a kar. Kar nélkül béna az ember; önállólag kezelhető hadügy nélkül a nemzet béna. Nekünk így nincs önálló hadügyünk, s azért bénák vagyunk, s hogy azok maradjunk, a pestmegyei választmány megnyugszik rajta. Hanem aztán csak nem a nép, de saját nevében jelentse ki ezen megnyugvást, mellyel a meg-

győzések nyilatkozata egészen ellenkezőt bizonyít. » A választmány határozata után a 2-dik leiratnak d. u. 3 órára kitűzött megégettetése aztán elmaradt.

III.

Petőfi még egy beszéde tartalmának megőrzését köszönhetjük Bulyovszkinak ugyancsak a *Nemzeti Újságban*, (ápr. 9. 675. sz. 1201. l.) Ezt az ápr. 5-ki népgyűlésen mondta, mely d. u. 5 órakor tartott a muzeum-téren, midőn hol zápor szakadt, hol napsfény mosolygott s majd pompás szivárvány mutatkozott az égen. A középponti választmány e népgyűlésen a bécsi küldöttséget mutatta be, nemzeti lobogót nyújtottak át nekik, mire természetesen meleg dictionokat mondtak mindkét részről. Ezután *Irányi* szólalt fel a bécsi politika, majd a legújabbán alkotott választási törvény ellen, különösen kiemelvén azt a pontot benne, mely a nemeség szavazati jogát minden egyéb qualificatio nélkül meghagyja. »Mart. 15-ke után előttem, szóla, nemes és pór egyenlő — s mint e papirost — úgy tépem szerte nemes leveletem — mellyen a jogosság istenének tetsző pillanatra nincs!«

Többen szóltak még, mire Rottenbiller csendet intvén, elnöki jogánál fogva feloszlatta a gyűlést.

»A nép azonban, írja Bulyovszki, ezen gyűlés bezárásával magát kizá-

ratni nem hagyá, s egyik kedvenczét *Petőfi*t kívánta hallani, ki engedvén a nekie legkedvesebb — a nép óhajának — ekkint szólott: *A mostani szónokoknak úgy látszik hivatása lett titeket mindenkor nyugtatni, csöndesíteni; betegápolónál, mondhatom, ez gyönyörű erény! Én valójában nem tudom, mit mondjak — de annyit mindenesetre mondhatok, hogy ezen örök nyugtató nyomokat követni nem tudom; mert én, úgy vagyok teremtve, mint az onka, a melly, ha vész van, kiabál, — mint a fürgeteg, melly a hullámokat vihar idején fölkorbácsolja, — azért, hogy mégis hiába ne léptem (légyen) előbetek, elszavalom nektek egy versemet! — Késszülj hazám!*

Petőfi minden fölségest magába concentráló dalát — a nép zajos tetszéssel fogadá. Ezután, a népgyűlés a legnagyobb csend és rendben magától eloszlott!«

E Bulyovszkitól följegyzett s így megőrzött helyekben valódi Petőfi-reliquiákat találunk. Mindkét nyilatkozata mennyire találó és jellemző! E hely egyszermind világot vet a *Késszülj hazám!* cz. költeménye eredetének idejére is, mely e szerint ápr. 5-ére már készen volt. Ugyanezt egyébként más adatokból következtetve, kifejtettük a Petőfi-Muzeumban, midőn Kemény Zsigmond levelét köztöltük Petőfihez. (1890. 171—174 l.)

Ferenczi Zoltán.

Travestált parodiák Petőfi költeményei után.*

I.

Megy a költő...

Megy a költő az utcán,

Megbotlik a lába;

Jó nagy legény de nagyobb

Ideávilága.

Gondolja mily dicsőség

S taps vár ma reája;

S egyszer csak azt hallja, hogy

Bukik a drámája.

* „Budapesti Viszhang“ 1856. 238. lap.

Nagyot lódul s gyorsan a
Szinbáz felé vágat;
Már későn, — a drájának
A sok fütty megártott.
Elkeseredésében
Mi telhetett tőle;
Nagyot ütött öklével
Feje tetejére.

II.

A jó cadentiák.

Petőfi „Ha a sirban megszáradt“ műve után.

Ha a tollban száradt cadentiát
Mind egy halomra hordanák
S fölhalmoznák,
Ki mondja meg, verssé
Hány vadpoéta gyártaná?

III.

Vadlánt.

Petőfi „Hogy van hogy azt a sok gaz-
embert“ című verse után.

Hogy van, hogy azt a sok vadlántot
Mind a fűzfára nem kötik?...
Tán azért mert annyi fűzfája
Nincs az országnak, hogy reája
Akasztathatnék mindenik.
Oh mennyi mennyi az a rossz vers
Minálunk! — én megesküszöm,
Ha mind eső csöppé változnék,
Negyven nap negyven éjjel esnék,
Támadna egy új vizözön.

IV.

A kritikus.

Petőfi „A csavargó“ című verse után

Önkénytelen az ember
Mindenre születik;
Mint a magasb hatalmak
Ott fenn elvégezik.
Fölöttem is határozott
Az égi végzemény:
Kritikusnak születtem
Kritikus vagyok én,
Bírálgatok naponta
Bolond Istók gyanánt,
Drámát, regényt, románczot
Ódát és balladát

Ma így, másképen holnap
Ez ám az élelmeny!...
Kritikusnak születtem,
Kritikus vagyok én.
Igaz, hogy most a költők
Rutul báznak velem,
Bírálható darabkát
Alig irnak nekem.
De nem tart ez sokáig,
Igy biztat a remény;
Jót rosszat irjanak bár
Kritikus leszek én.

V.

Vadköltő.

Petőfi „Ambrus gazda“ című verse után.

I.

„Merre oly nagy szellel költők vadja?
A komlóba ilyen olyan adta!
Elkészült a legjobb regényem
Kiadhatásához van nagy reményem
Abból jön a kiadónak haszon,
Más is mondta de, én is azt mondom
Hatszáz pengőt ha, hogy nem ad nékem
Emich... munkám tüstént összetépem.

* * *

Hah a gonosz kritikus hogy szólja
A vad költőről e pletykát szórja
— Ilyen olyan silány a regénye
— Kiadáshoz nem lehet reménye.

II.

A vadköltő hősleg idogála.
Mig a mámor bequártélyzott nála,
Ekkor fölkelte Emichhez ballagott,
Tudja isten most mit nem kaphat ott?
Ah de imé ismét visszatérek
A vadköltő... mi jutott észébe?
„Hát biz annyit nem ígére nékem
A kiadó de jól megkeféltém
Szóval... s hátat fordíték a háznak
Tom, hogy nála többé sohsem látnak.“

* * *

Gaz kritikus csak nem nyugszik nyelve
A „Viszhangba“ e pár sort letette:
— A vadköltő műve mit sem ére
— Kipirongatás lett érte bére.

Közi: Csernátoni Gy.

Adatok Petőfi követjelöltségéhez.¹

V.

A legközelebbi adatot Petőfi bukáshoz Bankos Károly cikke szolgáltatja a Pesti Hirlapban, mely jun. 27-én jelent meg (593. l. 92. sz.) s a következőleg szól:

— Kun-Szentmiklós. *) Petőfi Sándor e napokban proclamációt osztatott el közöttünk kis-kunok között, mellyben valódi nemzetes jelleménél fogva, minden himezés hámozás nélkül őszintén kimondja, hogy ha kedvünk van őt megválasztani követnek, biz ő elfogadja a követséget; ha pedig mást választunk, örülni fog rajta, ha nálánál külön emberünk akadt.

Ez volt rövid tartalma Petőfi nyilatkozatának. — Voltak mégis olly szánandók, kik Petőfit ezért tolakodással vádolák. Szerintök tolakodók Anglia státusférfiai is, kik szinte hasonló eljárást követnek. Sőt voltak, kik lázítást akartak kierőltetni hozzánk intézett proclamációjából, voltak, kik a kommunismus elveit okoskodták abból ki.

Mindennek daczára a szentmiklói nép nagy része Petőfi pártjára állott. Boszantó körülmény volt ez némelly urakra nézve. Egybegyűjték tehát a népet, s nyilvános helyeken előttük becstelenték Petőfit, felolvasásokat tartottak a nép előtt, azt akarván megmutatni, hogy hazafi kötelességét teljesíti az, ki Petőfit meggyalázza, vagy megkövezi. Sőt illy alkalom-

*) Miután a kunszentmiklói választásról eddig csak Petőfi Sándor ciklét közöltük: közöljük a fentirt cikket is, mellynek írója nincs e tárgyban személyesen érdekelve. A rövidítésért s kihagyásokért bocsánatot. — Szerk.

mal — mint hallom — egy tekintélyes ember azt merte kimondani, hogy „megparancsoltam a félszegi lakosoknak, hogy azt az akasztó-fárávaló Petőfit be ne bocsássák a városba, kövezzék agyon.“

A nép nemesen viselte magát. Nem férhetett sehogy fejébe, hogy eddig azon rágalmozók Petőfit dicsőítették s istenítették, sőt egykor ittlétében hét országra szóló lakomát, fáklyás zenét adtak neki, s most — — —

F. hó 11-én estve későn megérkezett hozzánk Petőfi, s azonnal — párthiveiből — hosszú sora mutatkozék nála a tisztelgőknek.

Másnap szándoka volt föllépni s bemutatni magát a népnek, miként más művelt országban szokás. E föllépésről magok Petőfi üldözői értesíték a polgárokat, rá akarván őket bírni, hogy ejtsenek gyalázatot Petőfin, ha föl mer állani; de a békeszerető nemes polgárok magok átlátták, hogy e jogtalan kívánat teljesítése, a gyalázat keresztvize lenne ifju szabadságunk korára. — És most annyival inkább égtek a kívánságtól Petőfit hallani.

Előadtam Petőfinek hiven, mik eddig nálunk történtek. Megneveztem neki azon művelt férju-személyeket, kiket annyira elragadt az örültségi düh, hogy fogadást tőnek, miszerint történjék bármi, ők lerántatják, sőt lerántják magok s leverik Petőfit a szószékéről, s ők el vannak szánva minden áron csufot üzni belőle. Ajánlatomra megígéré, hogy nem fog föllépni, de mindenesetre számot vetend azon emberekkel, kik őt gazembernek,

¹ L. Pet.-muz. 1889. 279—296. és 369—372. l.

akasztófárávalónak, hazaárulónak nyilvánították a nép előtt.

E hó 12-én délelőtt istenitisztelel végeztével ismét tisztelgő küldöttség jelent meg Petőfi szállásán, kijelentvén, hogy a nép a városház előtti téren várja megjelenését. — Petőfi erre határozottan válaszolt, mikép ezuttal közöttük föllépni nem kíván, annyival is inkább, mert mint értesülve van, az előljárást ezt megengedni vonakodik. — Kevéssel ezután mintegy 300 polgár rohant a követjelölt költő szállására, kérve őt, hogy jelenjen meg közöttük és tartson előttük beszédet a városház előtt. Vagy ha nem, ők el kísérik a városon kívül, vagy bárhová, mert hallani akarják.

Petőfi illy határtalan bizalmát a népnek megvetni bűnnek tartotta, s megígéré, hogy kész teljesíteni kívánatukat, de előbb bejelenti a helybeli bírónak. Ugy tón.

A követválasztásról szólnia megengedettet, de a vádak és rágalmak alól magát menteni eltiltatott, s e részben a törvény rendes útjára igazítottatott.

Petőfi szónokolt, s a kimutatott határt át nem hágtá. A nép pedig ekkor megajándékozta leghatártalanabb bizalmával. Ezért ment el kedvök azon elszánt becsületes egyéneknek tréfálni, kik Petőfin gyalázatot ejteni készültek.

A rágalmaknak, becstelenségeknek, hazugságoknak mindazáltal vége hossza nem volt. Mindenféle fenyegetéseket, aljas bántalmakat kellett tűrniök azoknak is, kik Petőfi pártján voltak. De nem szennyezem be azok leírásával az e tekintetben tisztán megóvni kívánt lapot.

Eljött a követválasztás napja, e hó 15-ike. Megindulánk a követválasztás székhelye felé Szabadszállásra. E város alatt, mire én oda értem, már több koci állott. Mindenfelől beszéltek, hogy Petőfit agyon akarták verni a szabadszállásiak, — s maga összekulcsolt kezekkel kérte aztán az előljárást, hogy biztos őrizet mellett távolítsák el őt Szabadszállásáról, — és hogy már Petőfi innen tovább is küldetett.

Ugynevezett tolvaj-uton vitetett ő, nehogy párthiveivel találkozzék, s őket a történekről fölvilágosítsa.

A szentmiklósiak közül többen gyalog megfordultak már ekkor a városból azon hirrel: kik Petőfi zászlójával merészkednek a városba bemenni, azokra félreverik a harangokat, s mind agyonveretnek. Összhangzólag állíták, hogy a szabadszállásiak ezen gyönyörű ígért végrehajtására, derekasan előkészítik a fegyverben álló nemzetőrséget, mert pálinkával is javában fegyverzik azokat. — Nem hiszem el a hallottakat. Koholmány-nak, terroristicus ámitásnak tartottam azokat. Magam akarván meggyőződni a hir valóságáról, behajtottam a városba. Petőfi szállása előtt megálltam. Siró asszonyok panaszlák itt, mikép Petőfit nejével együtt elküldötték, nem tudhatni hová, — a nép agyon akarta verni. —

Szörnyűség, innen egyenesen futottam a bíróhoz, s illedelemmel kérém őt, mondaná el, mi történt Petőfivel? És a jó öreg a legegültebb nyugodt kedélylyel válaszolt:

— „Ne tessék ezen olyan nagyon megindulni, hisz ez a Petőfi

csak olyan sehonnai ember, redemptiója sincs neki, mégis követ akar lenni: hogy mi is történt vele tulajdonképen, én nem is tudom, hanem csak hogy itt agyon akarják verni.“

És még e nyájás szavakból sem vehettem ki, hogy mi történt Petőfivel, és hol van ő jelenleg. Feleltem a bírónak:

— „Főbíró ur! ön felelős Petőfiért, öntől számon fogja őt kérni a haza.“

Isten tudja még mi történik, ha egy rokonom — helybeli tanácsnok — atyafias indulattal következő szavakban nem figyelmeztet a bírói szobában:

— „Kedves uram öcsém, ha élete még kedves urócsémnek, úgy itt ne is tessék Petőfi nevét még csak szájára is venni, az istenre kérem!“

E közben a nemzetőrség kapitánya, e város derék jegyzője ijedten rohant be e szobába azon kiáltással:

— „Főbíró ur, tessék intézkedni, a város végén a szentmiklósiak a szabadszállásiakkal összekaptak, s gyilkolják egymást!“

Átborzadtam e jelentésre, oda hagytam a városházát, siettem a veszedelem helyére, de a hír szerencsére nem volt való. Békeszerető polgárok közt álltam ott, kiket most láttam először érzékenyen kifakadni, keservesen zugolódni legszebb joguk illy ármányos utoni eltapodtatásaért. És ki tudja, mire vetemednek ők, az elkeseredés perczében, ha a remény nem kecsegteti őket, hogy a törvény enyhítő gyógyírt nyujtand sajgó sebeikre.

Ott, hol Petőfi személyes bátorságát biztosítani nem lehetett, ott a magokét is veszélyeztetve hitték a választópolgárok. Elhatározák tehát, mikép ők követet választani gyilkosok közzé nem mennek. Meg is izenek ezt szórol szóra a követválasztási bizottmánynak, azon három tagból álló küldöttségtől, melly azon kijelentéssel jött ki eleibök egy hajduval, hogy bemehetnek már, lerakták a fegyvereket, egyszersmind a jogaikban megsértett polgárok, ezen küldöttség előtt óvást tettek jelen követválasztás ellen, kijelentvén azt is, hogy ők a törvény szentségében vetik minden reményöket, s orvoslásért folyamodandnak.

Több kocsik elhagyák már e helyet, visszatérök Szent-Miklósrá; kik pedig még ott maradtak közülök, beszéltek, hogy a fentebbi komoly nyilatkozat és a szentmiklósiak nemes magatartásuk következtében, észrejöttek a szabadszállásiak, s minden áron köpenyt igyekvének fordítani. Csakhamar ezután két rendbeli hívó küldöttség is ment ki hozzájuk, de ők nem hihettek többé a szabadszállásiak barátságának.

A követválasztás megtörtént. Nagy Károlyt kiálták ki követnek.

A szent-miklósi nép a mint haza ért, azonnal a törvényes uthoz folyamodott. Nyer, vagy vesz, rajta megnyugszik.

A nép kérelmét beadó küldöttség alig érkezhett meg Pestre, már ekkor egy pár jó ur beharangozta a várost vele, hogy Petőfit, a mint Pestre ért, azonnal becsukatta a ministérium, a szentmiklósi küldöttekkel együtt. És a sok ámitásokkal, ijesztgetésekkel,

ráfogásokkal a népet már már majd elremitették.

Megtértek végre a küldöttek a nép nagy része örömére, s mint apostolok hirdették a népnek az ígét, hogy legyenek továbbra is békével, majd segítve lesz a bajon.

E hó 18-án egy proclamáció olvastatott fel a nyugalmas nép előtt, mellynek kezdete szépen és jól folyt, vége csattant, — mellyben ismét nem volt dicsérve Petőfi, de volt benne, mi a türelmes nép sajnó sebéit újra felszakgatta.

A jászkun-kerületi tisztek választása is e napon történt meg városunkban, hidegen és részvétlenül.

— „Miért nem jönnek fel — kérdém — szavazni polgártársaim?“

— „Nem ismerjük mi azon kiskandikált urakat — felelt egy — a kiket el kell választanunk. Miért nem jöttek el hát fölmutatni magokat, hogy legalább tudná az ember kire szavazzon?“

— „Nem, jegyzé meg a másik,

ugy majd azok is lázító hazaáruló gazember nevet kapnának.“

— „De nézd csak, közbeszól a harmadik, egy egyénre mutatva, ő kegyelmét is bántja ám már érte a lélekisméret; csak ugy van az, ha valaki ok nélkül más becsületes embert rágalmaz.“

Ott hagyám őket, folytatám hivatalos kötelességemet és nálunk egy délelőtti órán és egy délután az egész hármaskerületi tiszttakar minden rendü tagjaira nézve a restauráció megtörtént. És én elégtelenül tértem haza, mert e nap eleget tettünk.

De Petőfi kalandja csak nem mehet ki eszemből.

Meggondolták-e azon emberek, kik Petőfi ellen a népet felbőszítették, hogy olyan kincse Petőfi a magyar hazának, mellynek vesztét Szabadszállás kincses ládája meg nem térítheti. — Bankós Károly, a kun-szent-miklósi tanács tagja. Közli: *Ferenzi Zoltán*.

Egykorú megjegyzések Petőfi műveiről 1848-ban.

I. A *Nemzeti dal*-ról.¹

A *Nemzeti ujság*, márcz. 15-dikéről szólván, így ír róla (1848. 660. sz. márcz. 16. 1025. l.): »Nevezetes: hogy a hányszor Petőfinek, „nemzeti dala“² a sokaság előtt elszavaltatott, mindannyiszor a hazafiak sok ezrei a költeményben előforduló „esküszünk“ szavakat fölemelt ujjakkal hangosan s legnagyobb lelkesedéssel ismételték.«

U. ott (661. sz. márcz. 17.), leírván a 15. diki mozgalmakat, így ír: — 15-kén reggel a lelkes *Jókay Mór*, ki már a lakoma³ kezdemé-

¹ L. még *Pet. muz.* 1890. 173—78, 319—20. és 365—67. l.

² *) alatt közli a *Nemzeti dal*-t.

³ Reform-lakoma.

nyezésénél is tetteges részt vőn, a *Fillinger-kávéházban* megjelenvén, a 12 pontból álló proclamációt a jelenlevők előtt fölolvastá, utána Petőfi Sándor elszavaltá „nemzeti dal“-át, mellyet mult számunkban szinte közöltünk, — hol az „esküszünk“ szavaknál a jelenlevők mindannyiszor megesküvének, hogy „rabszolgák lenni többé nem akarnak.“ Az orvosnövendékek csatlakozásáról szólván, így folytatja: ... »az egyetem udvarán *Jókay* ujólag fölolvastá a proclamációt, valamint *Petőfi* is elszavaltá nemzeti dalát, hol a jelenlevők ujólag megesküvének, hogy „rabszolgák többé lenni nem akarnak.“ A színházi előadásról szólván,

meg ezt írja: »Közkívánatra Rákóczyinduló és a marseillaise ismétlése mellett Egressy Gábor Petőfi nemzeti dalát szavalá el a szinpadon, s a kardalnokok zenekíséret mellett elénekelték.«

IV. „A királyokhoz“ című költeményéről.¹ (Jelenkor. 1848. 63. sz. máj. 28.) Kovács Petőfinek »A királyokhoz« irt versére egy klarinétos ellenverset irt: — A bécsi ágostaiak templomában *Canova* remek mausoleuma előtt megállt egyszer egy művész, 's mondá: — „megfoghatatlan, hogy tudának ilyen nyomoru emléket ide állítani, koldust és oroszánt“, — és haza ment, ihletsége teremté egy más oda állítandó művet. — Egy hó mulva jelenté magát, 's művét. — Megvizsgáltatván az ajánlott mű, szent Lázárt ábrázolá, — a művész pedig volt fazekas. —

Éj volt az erdőben. — Uralkodtak a baglyok; — megviradt, 's a baglyok eltűntek, — 's elkezdék a

¹ L. még Pet.-muz. 1890. 367. l.

madarak hallatni hangjaikat. — Elsők voltak a kakasok, kik hirdették a világozságot, — miután a rigókat és szajkókat felköltötték volna, suttogni kezdének ezek, hogy miért kiabálnak a kakasok olly hangosan, hogy azt nem kell tünni, és elhatározták jövő alkalomkor nekik macskazenét adni. Elfeledték a rigók és szajkók, hogy őket a kakasok kelték föl álmaikból, és ők tartják ébren, és viaskodó természetüknél fogva ők szállnak szembe legelőször a madarak ellenségeivel.«

Egy levélben Turóczmegyéből u. ott (283. l. 69. sz. jun. II.) ez olvasható: »Mező Dániel versei mindazoknál tetszést nyertek, kik hazájok 's uralkodójokhoz egyaránt hiven ragaszkodnak; ha kinék pedig annak ellentétü versei jobban tetszenek (sic!), nincs egyéb megjegyezni valóm, csak hogy: pictoribus atque poetis quidlibet audendi semper fuit aequa potestas, et de gustibus non est disputandum!«

Ferenczi Zoltán.

A Petőfi által felolvasott proclamatio.

1848 márcz. 31-én.

Folyóiratunk 1890. folyamában „Petőfi a márcziusi napokban“ cz. cikkünkben a VIII. p. a. szóltunk röviden azokról a zavarokról, melyek a miniszterium meg nem erősítése miatt történtek Pesten márcz. 28–31-ig. Említettük ugyanott, hogy a pesti állandó választmány márczius 31-én d. e. egy proclamatiót szerkesztetett, melyet a d. u. 5 órai népgyűlésen Petőfi olvasott föl. A proclamatiót, mint u. ott említettük, Nyári, Vörösmarty, Tancsics, Irinyi, Vasvári, Bajza, Csányi és Irányi szerkesztették, de Petőfi adván élő a népgyűlésen, közöljük egész terjedelmében a Jelenkor után.

„Délelőtti 11 órakor tömérdek nép jelent meg a' museum előtti téren, írja a Jelenkor márcz. 31-ről, hol a' proclamatio pontjai állapittatának meg, 's a' nép békés viseletre intetett; e' népgyűlés délután 5 órakor folytatván, látogatóinak száma oly nagy csomórá szaporodott, hogy a' tágas tér be nem fogadható, hanem az országút szélességét ellepte. Petőfy (!) S. felolvasá a következő proclamatiót:

Hazafiak! A' nemzet üdve mindenek fölött van. — Sietünk tudtára adni minden hazafinak, hogy előbbi nyilatkozatunkban kijelentett félelmünk teljese-

dett. — Azon szabadság, melyet a' pesti 12 pont 's az országgyűlés a' haza minden fiaira visszavonhatatlanul kiterjesztett, a' régi kormány által vakmerőn megtámadva van. — A' felelős független magyar kormánynak őszinte és valódi értelme más nem lehet, mint az, hogy az ország összes ügyei kivétel nélkül felelős független magyar kormány által kezeltessenek. — Illyen kormányt kívántunk mi, illyen kormány ígértetett királyi szó által. — Ezen ünnepélyes és országszerte hivatalosan is kihirdetett királyi szót a' régi kormány emberei egy leiratban, az egész ország botránykozására, meghiusították, meghagyván abban a' törvénytelen hatalomra emelkedett bécsi kancelláriát 's megvetéssel határos szűk körig korlátozván a' had- és pénzügyeket. Ezen leirat ellen az összes országgyűlés a' legméltóbb felindulással tiltakozott, határozottan kinyilatkoztatván, inkább minden további eredmény nélkül oszlani szét, mint szenvedni, hogy a' kivivott nemzeti szabadság ügye bármi kis részben továbbra is idegen és a' nemzetnek nem felelős kormány által kezeltessék. — A' nádor osztozott az országgyűlés nézeteiben 's ígéretet tön: legrövidebb idő alatt vagy jobb választ hozni, vagy magas hivataláról lemondani — Mi fog történni, nem tudjuk, de úgy kell intézkednünk, hogy a' legrosszabb eset is készületlenül ne találjon. A' haza elvárja minden fiától, hogy védelmére fölkeljen. Mindnyájan egyenlők vagyunk, nincs többé ur és paraszt, mindnyájan a' haza polgárai vagyunk; sem nyelv- sem valláskülönbség nem választ 's ne válaszson el egymástól. — Hazafiak! a' haza bizik bennetek; bizonyítsátok be fejenként, hogy bizodalmit nem pazarolta érdemtelenségekre! — A' világ és jövő reánk függeszti szemét; úgy viseljük magunkat, hogy előttük becsületet valljunk, hogy unokáink azt ne mondják egykor: szégyen és átok a' mi apáinkra! hanem inkább így be-

széljenek: dicsőség és áldás a' mi apáinkra! — Nekünk, hogy ezt elérhessük, egyesülnünk kell. A' mi ellenségünk hatalmas, de mi még hatalmasabbak vagyunk, mert mi, kik kevés nap előtt csak néptöredék voltunk, most egyesült nemzet vagyunk, 's az egyesült nemzet legyőzhetetlen; legyőzhetetlen azért is, mert ott az isten, a hol az igazság, az igazság pedig a' mi részünkön van, mert nem akarunk egyebet, mint törvényes szabadságot! — Hazafiak! mi csak szabadságunk kivására, nem pedig polgártársaink megtámadására egyesültünk; ennélfogva kijelentjük, hogy a' szabadság ellenségének tekintjük mind azt, ki a' zavarosban dulakodásra 's nyereszkesedésre keresvén alkalmat, polgártársainak személy- és vagyonbátorságát nem tiszteli. — Budapest polgárai! ti, kiket legközelebről érdekel martius 15kének dicsősége és jövődjöje, egyesüljétek az egész országgal az eddig kivivott szabadság védelmére! — Ti pedig, vidéki községek, kik, belátva, hogy Pesten az egész ország sorsa döntetik el, egyesüljétek Budapesttel küldötteitek által, hogy a' középponttal folytonos érintkezésben lehessetek. — Katonák! hozzátok is van szónk. Ime kijelentjük rokonszenvünket irántatok. Nincs szándokunkban megtámadni titeket, mert ti mindnyájan fiai vagytok vagy e' hazának, vagy olly országnak, melly, hasonlólág, mint mi, szabadságért és függetlenségért küzd. Mi nem vagyunk ellenségei senkinek, csak azoknak, kik szabadságunk megtámadói és ellenségei. — Hazafiak, Jegelső teendők, felkészülten várni be az eseményeket, bevárni, míg Pozsonyban küzdő hazánkiai jó vagy rossz hír kíséretében hozzánk megérkeznek, hogy velök együtt a' nemzet sorsa fölött határozni lehessen. — Pest, martius 31kén 1848.

A' pestvárosi rendreügyelő bizottság.

Irányi Dániel német nyelven is felolvasá hű fordításban Budapest polgári számára, kiket a' mozgalomból a' forra-

dalom utóbbi napjaiban fájdalommal látnánk kimaradni."

Ferenczi Zoltán.

Adatok Petőfi műveinek megjelenéséhez.

XI. közlemény.

XX. *Koros hölgy.*¹

Jelenkor (1843. 428. l. 80. sz. okt. 8.): »— Szinte most hagyta el a sajtót a Külföldi Regénytár 17-ik kötete, mellynek tartalma: „A koros hölgy“, francia regény Bernardtól, ford. Petőfi Sándor s megkezdetik benne egyszersmind „Hortensia grófnő“, francia regény Mérytól, ford. M. Horváth Károly.«

XXI. *Robin Hood.*²

Jelenkor (1844. 59. l. 10. szám, febr. 4.) ezt írja az irodalmi újdonságok közt: »3) Külföldi regénytár 22d. kötete, melly a „Sziget rózsája“ folytatását, s „Robin Hood“ elejét foglalja magában; ez utóbbi regényt, mellynek szerzője James, Scott Walter legjobb regényei mellé helyezik az angolok; ára 40 kr.« Hartleben könyvtársánál.

U. ott (119. l. márcz. 10. 20. sz.):

»— A „Külföldi regénytár“ 23-dik kötete tegnap jelent meg, „Robin Hood“ első kötetének vége.«

U. ott (251. l. 42. sz. máj. 26.):

»Hartleben és Altenburger pesti

¹ L. bibliographiai leírását Pet.-muz. 1890. 349. l.

² L. bibliographiai leírását u. ott.

könyvkereskedésiben megjelent.... a „Külföldi regénytár“ 24dik kötete, mellyben Robin Hood befejeztetik. E kötettel egyszersmind véget ér e gyűjtemény első folyama, s jövő június végén a 2d. folyam első kötete „Uj külföldi regénytár“ czim alatt fog megjelenni« sat.

Robin Hood hirdetve Pesti Hirlap (1848. 156. l. 1041. sz. febr. 24.): »Robin Hood. Angol regény. James után fordítá Petőfi Sándor. 2 kötet. 2 frt 45 kr.« Hirdeti Hartleben és Altenburger. Pest. Váczi u. 437. sz. U. ott: »A koros hölgy. Bernhard Károlytól, fordítá Petőfi Sándor. 1 kötet. 1 frt 20 kr.« Van hirdetve összesen 13 kötet regény 15 frt 20 krért s egyszerre véve 5 frtért.)

XXII. *Honvéd.*

A *Respublica* (1849. 13. sz. jul. 1. 52. l.) hirdető rovatában ez áll: »Megjelent s Pesten Emich Gusztáv, Debreczenben Telegdi könyvtárosoknál kapható: A honvéd, költemény; írta Petőfi Sándor. Ára 3 kr. váltóban.« (Ugyane hirdetés a 16., 17., 18. számban is megvan.)

Ferenczi Zoltán.

Vonatkozások Petőfire.

CI. *Honderü.* (1848. 190. l.) »— Az elválasztott nemzeti őrsereg 18-kán délután a curia udvarában fölesketett. 6 órakor „Rákóczy-induló«

harsogása mellett a szabadságtérre vonult, hol Nyáry Pál lelkes buzdító beszédet tartott. Ezután pedig Kacsócs Lajos fölolvasá Petőfy (!) nem-

zeti dalát. S ismét ezek és ezek ajkán zengett el: hogy rabszolgák többé nem leszünk.*

CII. *Reform* (2. sz. ápr. 9. 15. 1.). Elmondván, hogy dr. Zitz követ tetteit ércztáblára fogják Mainzban vésní s a városházában kitenni, így folytatja: »(A tervezett pesti emléken kívül, mely a szabadságtéren fog emelkedni, márcz. 15-dike örökítésére,¹ nem volna helyén kívül ily hasonló kitüntetés *Nyári, Jókai, Petőfi és Vasvári* népmemberek irányában. Az ércztábla örök emlékül a nemzeti muzeumban fogna letétehetni.«

CIII. *U. ott* (9. sz. máj. 4. 71. 1.): »** Az *Életképek* című divatlapot ezentúl *Jókai és Petőfi* együtt szerkesztik.«²

CIV. *U. ott* (12. sz. máj. 14. 96. 1.):

¹ Ez az emlék egy oszlop lett volna. Az indítvány Birányi Ákostól eredt s történetek rá gyűjtések is. Az eredményt nem ismerjük.

² Erre nézve világosabban szól az *Életképek* (1848 I. 396. l. 13. sz. márt. 23.). — Lapunk szerkesztői ezentúl Petőfi és Jókai leendnek. Irányunkat kimondtuk — a szabad ég alatt, ezt a szabadsajtó terén is meg fogjuk tartani. Védni mindent, a mi elnyomott, üldözni mindent, a mi zsarnok; terjeszteni a világoosságot, és szeretni a népet! Ez jel-szavunk. Ki elveinket szereti, fogjon velünk kezét.« Ugyanerről alább is (az *Életképek* 568. l. 19. sz. ápr. 20.) van szó: „Lapunk jelen számának homlokán már Petőfi neve is társ a szerkesztésben. Alkalmat veszünk magunknak ezuttal viszonyainkat, mellyek ezentúl köztünk létezni fognak, meghatározni. Lapunk tulajdonjoga ezentúl a kiadóké leend. A kiadó hivatal van szabadsajtó-utczában 583 szám alatt. A szerkesztő-hivatal szabadsajtó-utca 581. szám. A levelezések ezentúl is Jókai Mórhoz intézendők. Lapunk minden számában leend Petőfitől költemény, ki ezentúl kizárólag csak az *Életképek*be fog dolgozni. A lap czime marad az eddigi.«

»Tegnapelőtt reggel *Petőfi* népgyűlést hirdetett a muzeumterre; indítványának, mely egyhangulag elfogadtatott, rövid foglalata ez: *Miután* a mostani minisztérium, *mint a tapasztalás szomoruan tanusítja*, oly gyenge miszerint nem hogy egész állam, de még csak egyetlen egy egyén törvényes biztositóléról sem képes intézkedni: küldöttség által a népgyűlésből szólítottassék föl a minisztérium, hogy a *nemzeti conventet legeslegrövidebb idő alatt összehívja*. — Másik küldöttség a katonai vérengzés tárgyában kinevezett választmányhoz neveztessek, és követelje: 1-ör hogy azon vérengzésben részt vett egyének, de kivált a magyar katonák a legpéldásabban büntessenek, hogy eszükbe ne jusson többé saját testvéreiket orgyilkolni. 2-ör az illető bizottmányban az ifjuság is képviseltessék. — A küldöttségek kineveztetvén, a nép eloszlott.« (E népgyűlés máj. 12-én tartatott. V. ö. *Pet.-muz.* 1840 381. l.)¹

CV. *U. ott* (186. l. 23. sz. jun. 22.): »** *Petőfivel* a Kunságon, hol mint követjelölt föllépett, gyalázatosan bántak. Jövőre közöljük nyilatkozatát.« (Tényleg azonban a nyilatkozatot nem közölte, hanem egy cikket írt a választásról, melyet jövő számunkban adunk.)

¹ Ezt említi a *Jelenkor* is rövidebben (1848. 57. sz. máj. 14. 235. l.): „Délelőtti 9 órakor népgyűlés volt a muzeum terén. Petőfi előadására küldöttség neveztetett Budára a nádorhoz s a minisztériumhoz, — azon kívánattal, hogy a vizsgálat Pesten tartassék, s a büntetés főkép saját katonáink ellen példás legyen. A bizottványa ifjainkból is vétesenek föl — és az ifjuság mielőbb külön csapatban fegyvereztessek föl. — Az ifjak közül kettő csakugyan fölvétetett a bizottványa u. m. *Lauka Gusztáv és Kórányi Frigyes*.“

Ferenczi Zoltán.

Vegyes.

* A „Kisf.-társ.“ idei közülése alkalmával Szász Károly Beranger »Chansonjai«-nak egy régi kiadását ajándékozta a társaság ereklyetárának. Azért becses ez, mert a mint első fehér lapja mutatja, a poéták vándorkönyve volt. *Petőfi Sándor* vette, azután Arany Jánosnak adta, Arany Tompának, Tompa Lévay Józsefnek, Lévay Szász Károlynak, a ki aztán a társaságnak ajándékozta.

* Szana Tamás a »Petőfi-társ.« 1890. decz. 14-én tartott felolvasó ülésén bejelentette, hogy Kovács Eduárd Szathmárról beküldte a társaságnak Szendrey Julia 16 eredeti levelét, melyek Térey Mária-

hoz vannak intézve 1845. év közepétől 1848 közepéig.

* *Hubay Jenő* 5 Petőfi-dalra írt zenét a következő cz. alatt: *Fünf Lieder* (deutsch von Ladislaus Neugebauer) im ungarischen Styl für eine Singstimme mit Begleitung des Pianoforte von *Jenő Hubay*. Opus 31. Nr. 1. Ade, mein Täubchen . . .¹ 2. Niemand hat der Blume jemals es verwehrt . . .² 3. Glatt ist der Schnee . . .³ Zigeunerlied.⁴ 5. Ich Stand an ihrem Grabe . . .⁵ Breslau. Julius Hainauer.

¹ Hull a levél a virágról . . . ² A virágnak megtiltani nem lehet . . . ³ Síkos a hó, szalad a szán . . . ⁴ A faluban utcahosszat . . . ⁵ Alltam sírhalma mellett . . .

Melléklet.

E füzetünkhöz mellékeljük a Petőfi »János vitéz«-é első kiadásának képes boríték-lapjait. E kiadásnak bibliographiai leírását adtuk volt a Pet.-muz. 1890. 352.

lapján V. p. a. Mellékletünk, mely teljesen hű és pontos másolata az eredetinek, Kolozsvárt készült, a »Közművelődés« nyomda kőműző-intézetében.

Tudnivaló.

Folyóiratunk ez évi folyama *Horátsik János* könyvkereskedő és kiadó kiadásában fog megjelenni Kolozsvárt. Az előfizetések tehát hozzá intézendők. A Petőfi-muzeum megjelenik minden két

hónapban, tehát január, márczius, május, július, szept. és novemb. 1-én 1¹/₂—2 íven facsimilekkel és Petőfi életére vonatkozó műmellékletekkel. Előfizetési ára egész évre 2 frt 50 kr., — füzetenként 50 kr.